

Bologna Süreciyle İlgili Bir İnceleme: Öğrenci Başarısını Değerlendirme Yöntemleri ile Öğrenci İş Yükünün Karşılaştırılması*

An investigation regarding the Bologna process: Comparison of student assessment methods and student workload

Zeynep Şen¹, Gonca Uludağ², Yüksel Kavak¹, Süleyman Sadi Seferoğlu³

¹Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara

²Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Ankara

³Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Ankara

Özet

Avrupa yükseköğretiminde bir reform niteliği taşıyan Bologna süreci, öğrenci iş yükünü esas alan Avrupa Kredi Transfer Sistemine (AKTS) dayalı olup, uygulamalarda öğrenci iş yükünün hesaplanması ve öğrenci başarısını değerlendirme yöntemleri kritik önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Hacettepe Üniversitesi'nin Bologna süreci çalışmaları kapsamında güncellenen lisansüstü programlarının ders bilgi paketlerindeki derslerin AKTS kredilerinin belirlenmesinde etkili olan öğrenci iş yükü ile öğrenci ders başarısının değerlendirilmesinde dikkate alınan görevlerin karşılaştırılmasıdır. Çalışma kapsamında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yürütülen, tebli yüksek lisans düzeyindeki 12 program ele alınmıştır. Söz konusu yüksek lisans programlarının her birinden, bilim dalına özgü temel ders niteliği taşıyan iki zorunlu, iki seçmeli statüde olmak üzere toplam 48 dersin bilgi paketleri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, değerlendirme sistemi tablolarında yer alan görevlerle öğrenci iş yükü tablolarında yer alan görevlerin genel olarak birbirleriyle örtüşmediğini göstermiştir. Ayrıca ders değerlendirme sistemi tablolarında yer alan görevlerin sayıları ve öğrenci başarısının değerlendirilmesine ilişkin katkı oranları ile öğrenci iş yükü görevlerinin sayı ve saatleri de çoğunlukla çelişmektedir. Bazı derslerin toplam iş yükünün yanlış hesaplandığı ve AKTS (öğrenci iş yükü) tablosu hesaplamaları yapılırken toplam iş yükünün göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, öğretim elemanlarının ders bilgi paketlerinin doldurulması, öğrenci iş yükünün hesaplanması ve ders değerlendirme sistemi oluştururken dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda bilgilendirmeye ihtiyaç duyduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, ders bilgi kataloğu için kullanılan bilgisayar yazılımından kaynaklandığı düşünülen tablolar arasındaki görev farklılıklarının nedenlerinin araştırılmasının önemli olduğu söylenebilir. Bu durumda da üniversitelerin yazılım güncelleme çalışmalarına gereken önemi ve önceliği vermesinin gereği vurgulanabilir.

Anahtar sözcükler: AKTS, Avrupa Yükseköğretim Alanı, Bologna süreci, ders bilgi paketi, eğitim bilimleri, Hacettepe Üniversitesi, iş yükü, öğrenci iş yükü, öğrenci değerlendirme yöntemleri, Türkiye, yükseköğretim.

Abstract

Bologna process as a reform at higher education is based on European Credit Transfer System that predicates student workload. Calculating student workload and defining student assessment methods are important issues in Bologna process. The aim of this study is comparing student workload which is effective in determining course ECTS to student tasks which affect the course assessment. Within the scope of the study, 12 masters programs with thesis at Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences were investigated. Two compulsory and two elective courses from each program which means 48 course catalogues in total were investigated. The results of the study showed that the tasks on course assessment system tables and the tasks on student workload tables do not match up in general. Moreover, the tasks' number and contribution rate on the tables conflict with each other. It's determined that total workload of some courses calculated incorrectly and when ECTS (student workload table) calculations were being done, total workload was ignored. The research results indicate that instructors need to be provided with training on how the course catalogues are developed, in particular how student workload is calculated and how course assessment system needs to be integrated with the rest of the course packages. In the meantime, it can be claimed that investigation of the reasons in the task differences observed in the tables, which might be a result of inaccurate performance of the software used for course catalogue, are very important. Thus, it could be emphasized the fact that the universities need to give priority to software updates.

Keywords: Bologna process, course catalogue, educational sciences, ECTS, European Higher Education Area, Hacettepe University, higher education, student assessment methods, student workload, Turkey, workload.

İletişim / Correspondence:

Arş. Gör. Zeynep Şen
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
06800, Ankara
e-posta: zeynepsen@hacettepe.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi 2016;6(2):84-94. © 2016 Deomed

Geliş tarihi / Received: Ağustos / August 16, 2016; Kabul tarihi / Accepted: Kasım / November 30, 2016

Bu çevrimiçi makalenin atıf künyesi / Please cite this online article as: Şen, Z., Uludağ, G., Kavak, Y., Seferoğlu, S. S. (2016). Bologna süreciyle ilgili bir inceleme: Ders değerlendirme sistemi ile öğrenci iş yükünün karşılaştırılması. *Yükseköğretim Dergisi*, 6(2), 84-94. doi:10.2399/yod.16.008

*Bu çalışmanın bir bölümü 17-18 Eylül 2015 tarihlerinde Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "I. Bologna Süreci Araştırmaları Kongresi"nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Çevrimiçi erişim / Online available at: www.yuksekogretim.org • doi:10.2399/yod.16.008 • Karekod / QR code:





Yükseköğretimle ilgili alanyazın son yıllarda yükseköğretim alanının, daha önce yaşanmamış bir şekilde uluslararası rekabete açıldığını göstermektedir. Bu durumun en temel nedenlerinden birinin küreselleşme sürecinde yaşananlar olduğu söylenebilir. Bu rekabet sürecinde çeşitli ülkeler yükseköğretim sistemlerini karşılaştırmak, benzer sorunlara ortak çözümler üretmek üzere bölgesel işbirliği çabaları geliştirmişlerdir. Bu girişimlerden birisi ve belki de en kapsamlısı, Avrupa bölgesinde ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area, EHEA) oluşturmak üzere başlatılan Bologna sürecidir.

Bologna sürecine 1998 yılında Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere Eğitim Bakanlıklarınca yayımlanan Sorbonne Bildirgesi ile başlanmıştır. Avrupa ölçeğinde ortak bir kredi sisteminin kullanılması 1998 tarihli Sorbonne Bildirgesi'nden, 2012 tarihli Bükreş Bildirgesi'ne kadar önemli bir başlık olarak süreçte yer almıştır.

Sorbonne Bildirgesi (Sorbonne Declaration, 1998) ile Avrupa Birliği'nin sadece ekonomik bir birlikten öteye geçebilmesinin yolu, büyük ölçüde üniversiteler tarafından kıtanın entelektüel, kültürel, sosyal ve teknik boyutlarının da güçlendirilmesi olarak kabul edilmiştir. Avrupa Yükseköğretim Alanının tanınırlığının ve ilgi çekiciliğinin, kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bir derece yapısı ve ortak bir kredi sistemiyle doğrudan ilgili olduğu belirtilmiştir. Sistemin uluslararası karşılaştırmaya ve eşdeğerliğe olanak sağlaması gereği üzerinde durularak, orijinalliğinin ve esnek yapısının kredilendirme ve dönemlere (sömestir) ayırma yoluyla uygulanacağı belirtilmiştir. Böylelikle yükseköğretimde kazanılan kredilerin geçerliğinin ve etkisinin yaşam boyu olması sağlanmıştır. Kredilendirme sistemi sayesinde öğrenciler iş yaşamına geçtikten sonra da kolaylıkla akademik sürece özgeçmişleri korunarak devam edebilir hale gelmiştir.

Türkiye, Bologna sürecine 2001 yılında dahil olmuştur. Bu süreç, son olarak 2010 yılında Kazakistan'ın da sürece dahil olmasıyla 47 ülkenin üye olduğu geniş bir alana yayılmıştır (YÖK, 2010). Bologna sürecinin temel hedefleri arasında kolay anlaşılabilir ve birbiriyle karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve dereceleri oluşturmak, yükseköğretimde "lisans, yüksek lisans ve doktora" şeklinde üç aşamalı derece sistemine geçmek, yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek, öğrenci ve öğretim elemanlarının hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırmak, yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri ağını uygulamak/yaygınlaştırmak ve Avrupa Kredi Transfer Sistemini (AKTS) uygulamak bulunmaktadır (YÖK, 2010).

Bologna sürecine dahil olunmasıyla birlikte üniversiteler tarafından, öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü tüm programlar için program bilgi paketleri oluşturulmuştur. Erişilebilirlik ve şeffaflık ilkeleri gereğince programlara ilişkin bilgiler birçok üniversite tarafından internet siteleri aracılığıyla erişime açıl-

mıştır. Program bilgi paketlerinde; programa ilişkin genel bilgiler, programın amacı, program yeterlikleri, mezuniyet koşulları, değerlendirme ve sınavlar hakkında bilgiler ile programda yer alan dersler için ders bilgi paketleri yer almaktadır. Ders bilgi paketlerinde ise dersin amacı, hedefleri (öğrenme çıktıları), içeriği, dersin işlenişinde başvurulacak öğretim yöntemleri ve öğrenci başarısının değerlendirilmesinde belirleyici olan ölçütlere ilişkin detaylı bilgiler bulunmaktadır. Demirel'in (2009) program geliştirme için yaptığı ve yaygın olarak kabul gören "hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü" tanımından yola çıkıldığında, Bologna sürecinin ülkemizdeki uygulamaları birçok yönüyle bir program geliştirme çalışması olarak ele alınabilir. Sürecin uygulanmakta olan programların güncellenmesi, öğretim faaliyetlerinin eğitim programlarında yer alması gereken öğelere göre (hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme) sistematik olarak düzenlenmesi açısından da önemli olduğu ifade edilebilir.

Bologna Sürecinde Akademik Kredi Transfer Sistemi (AKTS)

AKTS; üye üniversiteler arasında kredi transferini sağlayarak eğitim sistemlerinin şeffaflığını arttırmak, üniversiteler arasında hareketliliği kolaylaştırmak ve hedeflenen öğrenme çıktılarına ulaşmada öğrencilerin akademik yıl/dönem boyunca öğrenmeye ayırdığı zamanın (öğrenci iş yükünün) 60 kredi olarak kabul edildiği ve her öğrenci faaliyetinin kredilendirildiği bir sistemdir (YÖK, 2009). Bologna Bildirgesi'nde (Bologna Declaration, 1999) AKTS sistemi öğrenci hareketliliğini yaygınlaştıran ve yaşamboyu öğrenmeyi destekleyen bir unsur olarak ele alınmıştır. Bologna sürecinin ileriye dönük altı hedefinden biri olarak Prag Bildirgesi'nde (Prague Communiqué, 2001), öğrenme ve kalite süreçlerindeki esnekliğin, kredi sistemi ile desteklenen yeterliklerle sağlanacağı vurgulanmıştır. Sorbonne, Bologna ve Prag Bildirgeleri'ndekine benzer şekilde Berlin Bildirgesi'nde (Berlin Communiqué, 2003) de AKTS'nin öğrenci hareketliliğine, uluslararası program geliştirmeye ve kredi transferinin yanı sıra yaşamboyu kredi biriktirmeye olanak sağlaması üzerinde durularak önemi belirtilmiştir. Leuven (Leuven Communiqué, 2009) ve Bükreş (Bucharest Communiqué, 2012) Bildirgeleri'nde ise AKTS sistemi, Bologna sürecinin önemli kazanımları arasında sayılmaktadır. Ayrıca Bükreş Bildirgesi'nde (Bucharest Communiqué, 2012) yer alan 2012-2015 dönemi hedefleri arasında AKTS iş yükünün öğrenci iş yükünü gerçek anlamda yansıtmamasının sağlanması hedeflenmektedir.

Bologna sürecinin önemli araçlarından birisi olan AKTS, bir diploma programının veya dersin öngörülen öğrenme çıktılarını ve yeterliliklerle ifade edilen hedeflerini başarabilmesi için gereken iş yükü göz önünde tutularak hesaplanan bir kredi sistemidir. AKTS kredisi, öğrencinin bir dersi başarıyla tamam-

layabilmesi için yapması gereken “teorik ders, uygulama, seminer, bireysel çalışma, sınavlar, ödevler” gibi çalışmaların tamamını kapsar ve iş yükünü temel alır (YÖK, 2010). Öğrenci iş yükü ise öğrenme çıktılarının başarılabilmesi için gerekebilecek dersler, seminerler, sunumlar, uygulamalar, özel dersler, bilgi toplama, araştırma vb. öğrenme etkinliklerinin niceliksel ölçüsüdür (YÖK, 2009).

Derse katılma, uygulamaya katılma, seminer, araştırma semineri, alıştırmaya katılma, uygulama, rehberli kişisel çalışma, arazi çalışması, sınav, proje hazırlama, sınava hazırlanma, ödev hazırlama, staj, sözlü sunum, bireysel çalışma gibi öğrenme etkinlikleri için harcanan zaman öğrenci iş yükü olarak kabul edilmektedir. Tüm bu süreler AKTS’nin belirlenmesinde göz önünde bulundurulur (Bologna Uzmanları Ulusal Takımı, 2008). AKTS kredi sisteminde bir (1) AKTS, 25–30 saat çalışma karşılığı olarak belirlenmiş olup, bir akademik yıl için kredi miktarı 60 olarak hesaplanmıştır. Altmış AKTS’lik bu krediye denk olarak bir akademik yıl için 1500–1800 saat arasında öğrenci iş yükü öngörülmektedir (YÖK, 2010). Buna göre, öngörülen toplam iş yükü lisans düzeyinde (4 yıl) 6000–7200; yüksek lisans düzeyinde (1.5–2 yıl) 2250–2700 ila 3000–3600; doktora düzeyinde ise 4500–5400 ila 6000–7200 saat olarak hesaplanmaktadır.

AKTS kullanıcı kılavuzunda öğrenci iş yükü, belirlenen öğrenme çıktılarına ulaşmak üzere gerçekleştirilen derslere katılma, seminerler, projeler, uygulama çalışmaları, alan çalışmaları gibi tüm bireysel çalışmalar için ayrılması gereken tahmini süre şeklinde tanımlanmaktadır. Öğrenci başarısının değerlendirilmesi; öğrenciden beklenen görevlerin ne derece yerine getirildiğinin ya da öğrenme çıktılarına ne derece ulaşıldığının ortaya konulmasıdır. Değerlendirme yöntemleri; tüm yazılı, sözlü, uygulamalı testleri/sınavları, proje ve ürün dosyalarını içermekte ve öğrencinin başarısını belirlemeyi sağlamaktadır (European Commission, 2015).

Ders Değerlendirme Sistemi

Öğrencinin, bir ders için kendisinden beklenen iş yükü görevlerini yerine getirip getirmediğini belirlemek için bir değerlendirme sistemine gerek duyulmaktadır. Ders değerlendirme sistemi, ders için uygulanan ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile derslere ait başarının değerlendirilmesinde dikkate alınacak olan “derse devam, sunum, ödev, ara sınav, final sınavı” vb. gibi ölçütleri ve bunlara ait katkı oranlarını ortaya koymaktadır. Ders değerlendirme tabloları aynı zamanda öğrenciye dersin toplam iş yükünün değerlendirmedeki dağılımı hakkında da bilgi vermektedir.

Türkiye’deki çeşitli üniversitelerin lisansüstü ders bilgi paketleri incelendiğinde, ders değerlendirme sisteminin farklı başlıklarla tanımlandığı görülmektedir. Ders değerlendirme sistemi, Dokuz Eylül Üniversitesi’nin ders bilgi paketlerinde “de-

ğerlendirme yöntemleri” (■ Şekil 1); Marmara Üniversitesi’nde “değerlendirme” (■ Şekil 2); Sakarya Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi’nde “değerlendirme sistemi” (■ Şekil 3 ve ■ Şekil 4) başlığıyla yer almaktadır. Farklı üniversitelerin ders bilgi paketlerinde farklı isimlerle karşımıza çıkan bu tabloların tümü, söz konusu derste öğrenci başarısının hangi yöntemlerle değerlendirileceği ve hangi görevlerin yılsonu/dönem

Öğrenme ve öğretme yöntemleri			
Anlatım, soru-yanıt, tartışma			
Değerlendirme yöntemleri			
Sıra no	Kısa kod	Uzun ad	Formül
1	YIN	Yıl içi notu	
2	ODV	Ödev	
3	YSS	Yıl sonu notu	
4	BNS	BNS	$YIN * 0.30 + ODV * 0.10 + YSS * 0.60$
5	BUT	Bütünleme	
6	BBN	Büt sonu başarı notu	$YIN * 0.30 + ODV * 0.10 + BUT * 0.60$
Değerlendirme kriteri			
İlan edilecektir.			

■ Şekil 1. Dokuz Eylül Üniversitesi ders değerlendirme sistemi.

	Adet	Değer
Değerlendirme		
Yarıyıl (yıl) içi etkinlikleri		40
Yarıyıl (yıl) sonu etkinlikleri		60
Yarıyıl (yıl) içi etkinlikleri		
Ara sınav	1	100
Toplam		100
Yarıyıl (yıl) sonu etkinlikleri		
Final sınavı	1	100
Bütünleme sınavı	0	0
Toplam		100

■ Şekil 2. Marmara Üniversitesi ders değerlendirme sistemi.

	Sıra	Katkı yüzdesi
Yarıyıl içi çalışmaları		
Ara sınav	1	40
Ödev	1	60
Toplam		100
Finalin başarıya oranı		
		40
Yıl içinin başarıya oranı		
		60
Toplam		100

■ Şekil 3. Sakarya Üniversitesi ders değerlendirme sistemi.



sonu başarı puanına katkısının ne kadar olduğu hakkında bilgi vermektedir.

Öğrencinin iş yükünün temel alınarak hesaplanmasına dayalı olan AKTS kredi sisteminde, öğrencinin iş yükünün değerlendirilmesi de önem arz etmektedir. Bu nedenle öğrencinin dersin gereği olan “uygulama, alan çalışması, sınıf dışı ders çalışma, proje, ödev, sınavlara hazırlanma süresi” gibi görevlerinin aynı doğrultuda değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin, bir ders için öğrenciden iki adet ödev hazırlanması bekleniyorsa ve bu ödevler için belirlenen iş yükü 10 saat ise, bu iş yükü ve emeğin ders değerlendirme sisteminde de yer bulması, dolayısıyla, bu ödevlerin ders notunun belirlenmesinde bir değer olarak karşılık bulması gerekmektedir. Bu, öğrenci merkezli olan AKTS kredi sisteminin doğal bir getirisi. Bu süreçte öğrenci iş yükü sisteminde yer almasına rağmen, ders değerlendirme sisteminde yer almayan görevlerin olması AKTS yapısıyla örtüşmemektedir. Bu nedenle bir dersi veren öğretim elemanının, o derse ilişkin bir değerlendirme sistemi oluştururken öğrenci iş yükünü dikkate alması gerektiği söylenebilir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bir programda yer alan derslerin öğrenci iş yükü ile ders değerlendirme sistemi öğelerinin örtüşüp örtüşmemesi durumunun, ilgili programın niteliksel kalite sürecini ortaya koyan bir ölçüt olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, öğrenciden bir ders için beklenen iş yükünün dersin değerlendirilmesinde birebir yer alması, Bologna sürecinin amaçlarından biridir. Bologna süreci kapsamında güncellenen bir programda yer alan derslerin öğrenci iş yükü ile dersin değerlendirme sistemi öğelerinin örtüşmesinin önemi ve bu karşılaştırma ile mevcut durumu tanımlayan yeterli sayıda çalışmanın bulunmaması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada Hacettepe Üniversitesi’nin Bologna süreci kapsamında güncellenen lisansüstü programlarının ders bilgi paketlerindeki dersin AKTS kredisinin belirlenmesinde etkili olan öğrenci iş yükü ile dersin değerlendirilmesinde dikkate alınan görevlerin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi’nde Bologna süreci çalışmaları iki aşamalı bir planlamayla gerçekleştirilmiştir. Birinci aşama çalışmaları Mart–Ağustos 2012 tarihleri arasında “Sağlık Bilimleri Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Polatlı Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu’nda” gerçekleştirilmiş ve 2012–2013 öğretim yılında güncellenmiş programlar uygulanmaya başlanmıştır. İkinci aşama çalışmaları, üniversitenin diğer tüm akademik birimleri kapsayacak şekilde 2012 Eylül ayında başlamış; 2013–2014 akademik yılında güncellenen tüm programlar uygulamaya başlanmıştır (Hacettepe, Tarihsiz-a; Hacettepe, Tarihsiz-b).

2001 yılından beri Türkiye’de uygulanmaya başlayan Bologna sürecinin uygulanmaları yaklaşık on beş yıldır sürdürül-

Yarıyıl içi çalışmaları	Sayısı	Katkı payı (%)
Devam	0	0
Laboratuvar	0	0
Uygulama	0	0
Alan çalışması	14	50
Derse özgü staj (varsa)	0	0
Ödevler	0	0
Sunum	14	50
Projeler	0	0
Seminer	0	0
Ara sınavlar	0	0
Genel sınav	0	0
Toplam		100
Yarıyıl içi çalışmalarının başarı notuna katkısı	28	100
Yarıyıl sonu sınavının başarı notuna katkısı	0	0
Toplam		100

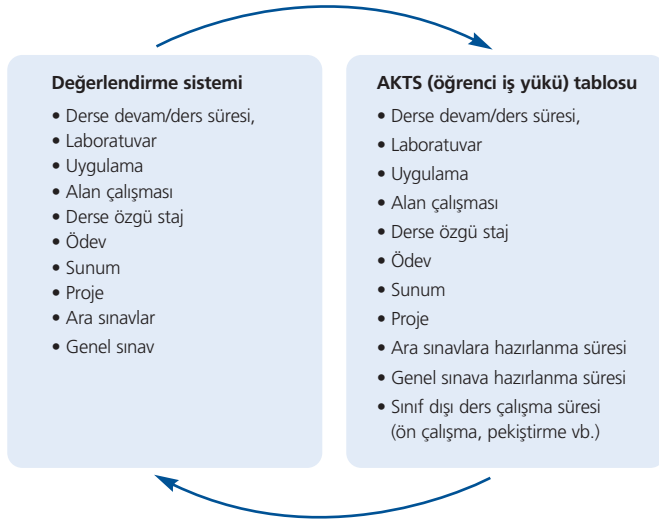
■ Şekil 4. Hacettepe Üniversitesi ders değerlendirme sistemi.

mektedir. Bu süreçte otuzun üzerinde üniversite AKTS etiketi almış, ellinin üzerinde üniversite de diploma eki etiketi almıştır. Bu bağlamda üniversitelerimiz Avrupa Yükseköğretim Reformuyla ilgili olarak önemli bir deneyim kazanmıştır. Öte yandan bu deneyimlerle ilgili kongre, araştırma ve yayınlar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi’nin Bologna sürecine ilişkin deneyimlerini Türkiye’deki diğer üniversitelerle paylaşması açısından önemlidir.

Bu çalışmada ders değerlendirme sistemi ile öğrenci iş yükü hesabına katılan görevlerin karşılaştırılması yoluyla öğrencinin ders başarı notunu belirleyen görevler ile dersin AKTS kredisini oluşturan öğrenci iş yükü arasında beklenen paralelliğin kurulup kurulmadığı (uyumun sağlanıp sağlanmadığı) belirlenmiştir. Böylelikle ders bilgi paketlerinde yer alan öğrenci iş yükünün hesaplanması ve öğrenci başarısının değerlendirilmesinde dikkate alınan görevlerin birbiriyle tutarlı olmamasından kaynaklanabilecek olası sorunların engellenmesi ve bu sorunların çözümlenmesine yönelik önerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Ders değerlendirme sistemi ile öğrenci iş yükü ilişkisi ■ Şekil 5’te gösterilmiştir.

Bu bağlamda çalışmada belirlenen bu amaca ulaşma sürecinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Ders değerlendirme sistemi öğelerine göre öğrencinin yerine getirmesi beklenen görevler nelerdir?
- Bir dersin toplam iş yükünün hesaplanmasında dikkate alınan öğrenci görevleri nelerdir?
- Ders değerlendirme sistemi öğelerine göre öğrenciden beklenen görevler ile dersin iş yükü hesaplamasında dikkate alınan öğrenci görevleri nasıl ilişkilendirilmiştir?



■ Şekil 5. Değerlendirme sistemi ile öğrenci iş yükünün karşılaştırılması.

Yöntem

Eylem araştırmaları eğitim bilimleri alanındaki özel sorunlara çözüm üretmek ya da güncel durumu geliştirmek için yararlanılabilecek araştırma yöntemlerinden biridir (Beyhan, 2013). Uzmanların yürüttüğü bu araştırmalarda, araştırma ve çözüm sürecine problemi yaşayan paydaşların da katılmasıyla, uygulamaların eleştirel bir değerlendirmesinin yapılması ve durumun iyileştirilmesi, geliştirilmesi, yeniden düzenlenmesi için önlemlerin alınması amaçlanır (Karasar, 2008). Eylem araştırmalarıyla, uygulamalar sırasında karşılaşılan sorunlar belirlenebilir ve/veya var olan sorunlara çözüm üretmek üzere sistematik olarak toplanan veri analiz edilerek durum tespiti yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada paydaş olduğu düşünülen kişi ve kurumların problemlerine çözüm üretmek ya da bu kişi ve kurumların durumlarını geliştirmek ve olumlu değişiklikler oluşturmak için takım halinde çalışılır (Bavlı, 2015). Aksoy (2003) eğitim bilimleri alanında çalışanların uygulamada karşılaştıkları problemlere çözüm bulmak için, öğretmenler ve/veya okul yöneticileri tarafından eylem araştırması yönteminin kullanılması gerektiği üzerinde durur. Böylelikle hem çalışanların yaptıkları işi daha iyi anlamaları, hem de uygulamada yaşanan sorunların çözümünde etkin birer problem çözücü olmaları mümkün olur.

Bologna sürecinde Hacettepe Üniversitesinin güncellenen ders bilgi paketlerini incelemekle/kontrol etmekle görevli olan araştırmacılar tarafından bazı derslerin bilgi paketlerinde öğrenci iş yüklerinin hesaplanması ile öğrencinin o derste başarılarının değerlendirilmesinde tutarsızlıklar olduğu fark edilmiştir. Bir derse ilişkin öğrenci iş yükünün hesaplanması ve öğrenci başarısının değerlendirilmesinde dikkate alınan görevlerin bir-

birile tutarlı olup olmadığının belirlenmesi ve tutarsızlıklardan kaynaklanabilecek olası sorunların engellenmesine yönelik önerilerin yapıldığı bu çalışma, bir eylem araştırması niteliği taşımaktadır. Araştırmacıların Eğitim Bilimleri alanında uzman olmaları ve Bologna sürecinde deneyimli olmaları nedeniyle, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından yürütülen lisansüstü programlar araştırma kapsamına alınmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013), özel olgu ve olayların keşfedilmesi ve açıklanmasında amaçlı örnekleme yöntemlerini tercih etmenin uygun olduğunu belirtmektedir. İncelemelerin yapılacağı programlar, araştırmacıların uzmanlık alanına göre belirlendiğinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Eylem araştırmalarında gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi nitel ve nicel veri toplama yöntemlerinden birlikte yararlanılabilir. Doküman inceleme, araştırılacak olgu ya da olaylar hakkındaki yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Metodolojik yaklaşımların tümünde olduğu gibi eylem araştırmalarında da hangi verilerin nasıl toplanacağına araştırma problemi rehberlik eder. Bazı problemler görüşme yapmayı, etnografik ya da gözlemsel veriler toplamayı gerektirebilir. Yanı sıra arşiv çalışmaları da probleme cevap vermek için gerekli olabilir (Bavlı, 2015). Bu araştırmanın verilerinin toplanmasında araştırma sorularına uygun olarak doküman inceleme tercih edilmiştir. Araştırmanın verilerini oluşturan ders bilgi paketlerine Hacettepe Üniversitesinin genel erişime açık olan Ders Kataloğu/AKTS Bilgi Paketi (<http://akts.hacettepe.edu.tr/>) internet sayfasından ulaşılmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde beş anabilim dalı ve bu anabilim dallarına bağlı 10 bilim dalında araştırma ve uygulama odaklı eğitim programları yürütülmektedir. Bu bilim dallarında 2015–2016 akademik yılı güz döneminde tezsiz yüksek lisans, tezli yüksek lisans ve doktora olmak üzere 27 farklı programda aktif olarak öğretim yapılmaktadır (Bkz. ■ Ek 1). Her bilim dalında tezsiz yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğretim yürütülmediğinden, Eğitim Bilimleri alanını bütün olarak yansıtabilmesi için, araştırmada her bilim dalında öğretim yapılan tezli yüksek lisans düzeyindeki 12 programın incelenmesine karar verilmiştir. Söz konusu yüksek lisans programlarında yürütülen derslerden her programdan iki zorunlu, iki seçmeli statüde olmak üzere bilim dalına özgü ana/temel ders niteliğinde olan toplam 48 dersin bilgi paketleri incelenmiştir. İncelenen zorunlu derslerden birinde hiçbir bilginin yer almadığı fark edilmiş, dersin dahil olduğu programda başka zorunlu ders bulunmadığı için inceleme kapsamına 47 ders alınmıştır.



Verilerin Analizi

Ders bilgi paketinin “Değerlendirme Sistemi” bölümünde öğrencilerin yarıyıl içi çalışmaları ve “AKTS (Öğrenci İşyükü) tablosunda” etkinlikler “*derse devam/ders süresi, laboratuvar, uygulama, alan çalışması, derse özgü staj, ödev, sunum, proje, ara sınavlar/ara sınavlara hazırlanma süresi ve genel sınav/genel sınava hazırlanma süresi*” başlıkları altında verilmiştir. Değerlendirme sistemi bölümünden farklı olarak AKTS tablosunda “*sınıf dışı ders çalışma süresi (ön çalışma, pekiştirme, vb.)*” başlığı yer almaktadır. Bu durum öğrenci iş yükünü etkilemektedir.

Araştırma kapsamına seçilen 47 dersin ders bilgi paketlerinde yer alan *değerlendirme sistemi ve AKTS tablosu* tüm derslerde ortak olan 11 başlığa göre araştırmacılar tarafından oluşturulan kontrol listesi (■ Tablo 1) aracılığıyla karşılaştırılmıştır.

Araştırma kapsamındaki 47 ders, ■ Tablo 1’de yer alan her alt başlık için incelenmiş ve öğrencinin değerlendirildiği etkinlikler ile öğrencinin iş yükünü oluşturan etkinliklerin örtüşüp örtüşmediğine bakılmıştır. Örtüşmeyen durumlar için kontrol listesinin sağ sütununda açıklamalar yapılmıştır. Verilerin analizi iki aşamada yapılmıştır. İlk aşamada; tüm ders bilgi paketlerinin incelenmesiyle öğrencinin ders başarısının belirlenmesinde öğrenciden beklenen görevlerin neler olduğu belirlenmiştir. Kontrol listesinde yer alan görevlere ders değerlendirme sisteminde yer verilme sıklığı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Benzer şe-

kilde tüm ders bilgi paketleri incelenerek, dersin toplam iş yükünün hesaplanmasında dikkate alınan öğrenci görevlerinin neler olduğu belirlenmiştir. Kontrol listesinde yer alan görevlere öğrenci iş yükünün hesaplanmasında yer verilme sıklığı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. İkinci aşamada ise; ders değerlendirme sisteminde yer almasına karşın, öğrenci iş yükü hesabına katılmayan ve öğrenci iş yükü hesabına katıldığı halde, ders değerlendirme sisteminde yer verilmeyen yani öğrenci ders başarısının belirlenmesinde etkisiz olan görevler, ders bilgi paketlerinde verilen tablolar karşılaştırılarak belirlenmiştir. Karşılaştırma sonuçları frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak tablolastırılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Eğitim Bilimleri Enstitüsü tezli yüksek lisans programlarının Bologna süreci ders bilgi paketlerindeki ders değerlendirme sistemi tabloları ile AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarının karşılaştırılmasının amaçlandığı bu çalışmanın bulguları araştırma sorularındaki sıra izlenerek sorulara cevap verecek şekilde sunulmuştur.

Bir Dersle İlişkin Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesinde Öğrenciden Yerine Getirmesi Beklenen Görevler

Araştırmanın ilk sorusu “*Ders değerlendirme sistemi öğelerine göre öğrencinin yerine getirmesi beklenen görevler nelerdir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere ders bilgi pa-

■ Tablo 1. Değerlendirme sistemi/ AKTS (öğrenci iş yükü) tablosu kontrol listesi

Değerlendirme sistemi	AKTS (öğrenci iş yükü) tablosu	Açıklama
1 Derse devam	✗ ✓	Ders süresi
2 Laboratuvar	✓ ✓	Laboratuvar
3 Uygulama	✓ ✓	Uygulama
4 Alan çalışması	✗ ✓	Alan çalışması
5 Derse özgü staj	✗ ✗	Derse özgü staj
6 Ödev	✓ ✓	Ödev
7 Sunum	✓ ✓	Sunum
8 Proje	✓ ✓	Proje
9 Ara sınavlar	✓ ✓	Ara sınavlara hazırlanma süresi
10 Genel sınav	✓ ✗	Genel sınava hazırlanma süresi
11	✗ ✓	Sınıf dışı ders çalışma süresi (ön çalışma, pekiştirme, vb.)

ÖRNEK: 28x1=28 saat iş yükü ders süresi görünüyor ama değerlendirilmediye yok, dersin AKTS kredisi 8 (28/240=0.1166), iş yükünün %12'sini oluşturan ders süresi değerlendirmeye alınmamış.

ÖRNEK: 2x20=40 saat iş yükü alan çalışması görünüyor ama değerlendirme sisteminde yok, dersin AKTS kredisi 8 (40/240=0.1666), yaklaşık olarak iş yükünün %17'sini oluşturan alan çalışması değerlendirmeye alınmamış.

ÖRNEK: 4x10=40 saat iş yükü sınıf dışı çalışma görünüyor ama değerlendirme sisteminde yok, dersin AKTS kredisi 8 (40/240=0.1666), yaklaşık olarak iş yükünün %17'sini oluşturan sınıf dışı çalışma değerlendirmeye alınmamış.

ketlerindeki ilgili tablolar incelenmiştir. Bu inceleme sonucu elde edilen veriler ■■ Tablo 2’de sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında ders değerlendirme sistemi tabloları incelenen 47 derste sırasıyla *genel sınav*, *ara sınav* ve *sunumlar* sık kullanılan değerlendirme türleri olarak dikkat çekmektedir.

Bir Dersin Toplam İş Yükünün Hesaplanmasında Dikkate Alınan Öğrenci Görevleri

Çalışmanın ikinci sorusu “*Bir dersin toplam iş yükünün hesaplanmasında dikkate alınan öğrenci görevleri nelerdir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere ders bilgi paketlerindeki ilgili tablolar incelenmiş ve inceleme sonucu elde edilen veriler ■■ Tablo 3’te sunulmuştur.

Öğrencinin dersten başarılı olması için yerine getirmesi gereken görevlerin sayı ve sürelerinin yer aldığı AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarının incelenmesi sonucunda, 47 dersin tamamında ders süresinin öğrenci iş yüküne dahil edildiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra sıklıkla iş yüküne dahil edilen öğrenci görevleri *genel sınav* ve *hazırlanma süresi* ve *sınıf dışı ders çalışma süresi*dir.

■■ Tablo 2 ve 3 birlikte değerlendirildiğinde, 47 dersin tamamında derse devam süresinin öğrenci iş yüküne katıldığı anlaşılmaktadır. Ancak inceleme kapsamında yer alan 31 derste öğrencinin ders süresi iş yükü, değerlendirme sisteminde karşılık bulmamaktadır. Dolayısıyla, yalnızca 16 derste, ders süresinden kaynaklanan öğrenci iş yükü değerlendirme boyutunda dikkate alınan bir ölçüt durumundadır.

Değerlendirme Sisteminde Öğrenciden Beklenen Görevler ile Dersin İş Yükü Hesaplanmasında Dikkate Alınan Öğrenci Görevlerinin İlişkilendirilmesi

Çalışmanın üçüncü sorusu “*Ders değerlendirme sistemi öğrenciye göre öğrenciden beklenen görevler ile dersin iş yükü hesaplanmasında dikkate alınan öğrenci görevleri nasıl ilişkilendirilmiştir?*” şeklinde belirlenmiştir. Bu soruya yanıt bulmak üzere ders bilgi paketlerindeki ilgili bölümler incelenmiş ve inceleme sonucu elde edilen veriler ■■ Tablo 4’te sunulmuştur.

■■ Tablo 2’ye göre “ara sınavlar” değerlendirme sisteminde sıklıkla yer alan (%70) bir değerlendirme unsuru olarak ele alınmıştır. ■■ Tablo 3’te ise ara sınavlara hazırlanma süresinin derslerin %57’sinde öğrenci iş yüküne dahil edildiği görülmektedir. Ancak, ■■ Tablo 4’e göre değerlendirme sistemindeki katkı oranları verilen beş derste ara sınavın öğrenci iş yüküne dahil edilmediği belirlenmiştir. Buna göre, sayıları ve değerlendirme katkı oranları bilgisi verilen ara sınavların öğrenci iş yüküne yansıtılmadığı gözlenmiştir. İncelenen derslerin ikisinde genel sınavın değerlendirme sisteminde sayı ve katkı oranları verilmiş ancak, bunların öğrenci iş yüküne herhangi bir katkısının olma-

■■ Tablo 2. Değerlendirme sisteminde yer alan görevler.

Değerlendirme sistemi (n=47)	f	%
Derse devam	16	34
Laboratuvar	4	9
Uygulama	7	15
Alan çalışması	2	4
Derse özgü staj	1	2
Ödev	25	53
Sunum	32	68
Proje	19	40
Ara sınavlar	33	70
Genel sınav	42	89

■■ Tablo 3. AKTS (öğrenci iş yükü) hesabında dikkate alınan görevler.

AKTS (öğrenci iş yükü) tablosu (n=47)	f	%
Ders süresi	47	100
Laboratuvar	4	9
Uygulama	13	28
Alan çalışması	3	6
Derse özgü staj	0	0
Ödev	31	66
Sunum	32	68
Proje	23	49
Ara sınavlara hazırlanma süresi	28	60
Genel sınav hazırlanma süresi	40	85
Sınıf dışı ders çalışma süresi (ön çalışma, pekiştirme, vb.)	38	81

■■ Tablo 4. Değerlendirme sisteminde yer alan, ancak öğrenci iş yükü hesabında bulunmayan görevler.

Değerlendirme sisteminde yer alan, öğrenci iş yükü hesabında yer almayan görevler (n=47)	f	%	Değerlendirmeye katkısı (%)
Ara sınavlar	5	10	30 35 - 50 15
Sunum	4	8	40 - 10 10
Genel sınav	2	4	40 -
Laboratuvar	1	2	20
Derse özgü staj	1	2	20
Ödev	1	2	10
Proje	1	2	30



diği tespit edilmiştir. Benzer şekilde sayı ve değerlendirmeye katkı oranları verilen üç derste sunumların, bir derste laboratuvar çalışmasının, bir derste derse özgü staj çalışmasının, bir derste ödevin ve bir derste de projenin öğrenci tarafından yapılmasının beklendiği ancak bunların öğrenci iş yüküne yansıtılmadığı belirlenmiştir.

Ayrıca incelenen bir dersin değerlendirme sisteminde bir ara sınav ve bir genel sınav yapılacağı ve öğrencinin dört sunum hazırlaması gerektiği belirtilmişken, bu sınav ve sunumların değerlendirmeye katkısının bulunmadığı ve öğrenci iş yükünde de dikkate alınmadığı görülmüştür. Bu durum, bir değerlendirme yöntemi/aracı olan sınavların yapılacağı ve sunumların öğrenci tarafından hazırlanacağı ancak hiçbir şekilde değerlendirilmeyeceği ve öğrencinin sarf edeceği iş yükünün de bir değer olarak karşılığının olmayacağını göstermektedir.

Sonuç olarak, değerlendirme sistemi ve öğrenci iş yükü tabloları arasında çelişkiler olduğu görülmektedir. Sayı ve katkı oranlarıyla, yapılacağı beyan edilen ancak değerlendirmeye katkı sağlamayıp, öğrenci iş yükünde de yer almayacak olan sınav, sunum, ödev, laboratuvar çalışması, staj ve projelere derste yer verilmesi Bologna sürecinin amaç ve işleyişine uygun olmayan bir durum teşkil etmektedir. Gümüş ve Kurul (2011) AKTS kredisinin öğrenci merkezli olup, öğrenci iş yüküne dayanan ve öğrencinin bir dersi başarıyla tamamlayabilmesi için yapması gereken “kuramsal ders, uygulama, seminer, bireysel çalışma, sınavlar, ödevler” vb. çalışmaların tümünü ifade eden bir birim olduğundan söz etmiştir. Dolayısıyla elde edilen bulgular sonucunda, öğrenci çalışmalarının göz ardı edilmesinin Bologna sürecinin doğasıyla örtüşmediği söylenebilir.

■ Tablo 5 incelendiğinde, sınıf dışı ders çalışma süresi başlıklı iş yükü görevi dikkat çekmektedir. İncelenen 47 programın hiçbirinin değerlendirme sisteminde yer almayan sınıf dışı ders çalışma süresi derse ön hazırlık, öğrenilenleri pekiştirme vb. çalışmaları içermektedir. İnceleme kapsamındaki 38 dersin AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarında sınıf dışı ders çalışma sürelerini

yer verilmiş, bu görev için verilen sayı ve sürenin çarpımının dersin toplam iş yüküne bölümü ile yüzde değerler elde edilmiştir (*Örneğin AKTS kredisi 8 olan bir dersin 14 hafta ve haftada altı saat olmak üzere toplamda 84 saat iş yükü bulunmaktadır. Bu iş yükü saati dersin toplam iş yükünün $[8 \times 30 = 240]$ %35'ini oluşturmaktadır. Yani öğrenci iş yükünün %35'lik bölümünün değerlendirilmeye alınmadığı ifade edilmektedir*). Elde edilen bu yüzde değerlerine göre, 38 dersin sınıf dışı ders çalışma süresinin toplam iş yüküne katkısı %3–40 aralığında değişmektedir. Buna göre, iş yükü olarak hesaplanan ve toplam iş yükü içerisinde önemli yüzdelere sahip olan sınıf dışı ders çalışma süresinin değerlendirme sisteminde yer almamasının, üniversitede kullanılan ders bilgi kataloğu çizelgesinin değerlendirme sistemi ve AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarındaki çelişkiden kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak öğretim elemanlarının da iş yükünü hesapladıkları sınıf dışı ders çalışma süresine, değerlendirme sisteminin hiçbir basamağında yer vermemiş olmaları dikkat çekicidir. Bu konuda, öğretim elemanları veya enstitü yetkileri ile görüşmelerin yapılması ve daha detaylı bilgilerin elde edilmesi, sınıf dışı ders çalışma süresinin neden değerlendirme sisteminde yer almadığına ilişkin belirsizliklerin giderilmesi açısından önemli olabilir.

AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarında yer alan derslerin süreleri incelendiğinde, 31 dersin iş yükünün tabloda yer aldığı ancak bunun değerlendirme sistemine yansıtılmadığı belirlenmiştir. Ders süresinin sayı ve saatinin çarpımının dersin toplam AKTS kredisine bölümüyle yüzde değerler elde edilmiştir (*Örneğin AKTS kredisi 6 olan bir dersin 14 hafta ve haftada dört saat olmak üzere toplam 56 saat iş yükü bulunmaktadır. Bu iş yükü saati dersin toplam AKTS kredisinin $[6 \times 30 = 180]$ %31'ini oluşturmaktadır. Yani AKTS iş yükü kredisinin %31'lik bölümünün değerlendirilmeye alınmadığı ifade edilmektedir*). Elde edilen bu yüzde değerlerine göre, 31 dersin ders süresinin toplam iş yüküne katkısı %18–31 aralığında değişmektedir. Bu veriler ışığında derslerin önemli bir bölümünün değerlendirme sisteminde yer almadığı görülmektedir.

AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarındaki ödevler bölümü incelendiğinde, yedi derste ödev iş yükünün AKTS tablosunda yer aldığı ancak değerlendirme sistemine yansıtılmadığı belirlenmiştir. Beş dersin ödev sayısının ve ödev için harcanan sürenin çarpımının dersin toplam iş yüküne bölümüyle elde edilen yüzde değerleri %5–20 arasında değişmektedir. AKTS kredisi dört olan bir dersin AKTS (öğrenci iş yükü) tablosunda dersin altı ödevinin ve her bir ödev için 20 saatlik bir iş yükünün bulunduğu tespit edilmiştir (*Bkz. ■ Şekil 6*). Bu durum dersin sadece ödev iş yükünden oluştuğunu ifade etmekte iken, aynı dersin AKTS (öğrenci iş yükü) tablosunda ders süresi ve uygulama iş yüklerinin de bulunduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bu dersin AKTS (öğrenci iş yükü) tablosu ile ilgili ciddi hataların bulunduğu söylenebilir.

■ **Tablo 5.** AKTS (öğrenci iş yükü) tablosunda yer alan ancak değerlendirme sisteminde yer almayan görevlerin dağılımı.

AKTS (öğrenci iş yükü) hesabında yer alan, değerlendirme sisteminde yer almayan görevler (n=47)	f	%
Sınıf dışı ders çalışma süresi (ön çalışma, pekiştirme, vb.)	38	80
Ders süresi	31	67
Ödev	7	14
Uygulama	6	12
Proje	5	10
Sunum	4	8
Alan çalışması	1	2

AKTS kredisi dört olan bir başka derste de dersin toplam iş yükünün $4 \times 30 = 120$ yerine 180 olarak ifade edildiği belirlenmiştir. Bu nedenle ödev iş yükü hesaplamalarının da gerçeği yansıtmadığı düşünülmektedir. Bu durum, AKTS (öğrenci iş yükü) tablosundaki değerlerin hatalı hesaplandığını göstermektedir.

■ Tablo 5'e göre altı dersin iş yükünde uygulama saati ve saatinin yer aldığı ancak bunun değerlendirme sistemine yansıtılmadığı tespit edilmiştir. Uygulama ders saati ve saatinin çarpımının dersin toplam iş yüküne bölümüyle elde edilen yüzde değerleri %12–23 arasında değişmektedir. Buna göre uygulamanın, iş yükünde yer aldığı halde değerlendirme sisteminde yer almadığı görülmüştür. Ayrıca incelenen dersler arasında AKTS kredisi dört olan bir dersin toplam iş yükünün $4 \times 30 = 120$ yerine 180 olarak ifade edildiği belirlenmiştir (Bkz. ■ Şekil 7). Bu durum, AKTS (öğrenci iş yükü) tablosundaki değerlerin hatalı hesaplandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu dersin ders süresi ve uygulama bölümlerinde yer alan değerlerin gerçek değerleri yansıtmadığı düşünülmektedir.

■ Tablo 4'e göre, beş dersin AKTS (öğrenci iş yükü) tablosunda proje saati ve saatinin yer aldığı ancak bunun değerlendirme sistemine yansıtılmadığı belirlenmiştir. Proje, ders saati ve saatinin çarpımının dersin toplam iş yüküne bölümüyle elde edilen yüzde değerleri ise %2–22 arasında değişmektedir. İncelenen derslerden dördünün AKTS (öğrenci iş yükü) tablosunda sunum saati ve saatinin yer aldığı ancak bunun değerlendirme sistemine yansıtılmadığı belirlenmiştir. Sunum, ders saati ve saatinin çarpımının dersin toplam iş yüküne bölümüyle elde edilen yüzde değerleri %10–23 arasında değişmektedir. İncelenen bir dersin iş alan çalışması AKTS (öğrenci iş yükü) tablosunda saati ve saatinin bulunduğu ve toplam iş yükünün %17'sini oluşturan bu görevin değerlendirmede yer almadığı tespit edilmiştir.

Etkinlikler	Sayısı	Süresi	Toplam iş yükü
Ders süresi	14	2	28
Laboratuvar	0	0	0
Uygulama	14	2	28
Derse özgü staj (varsa)	0	0	0
Alan çalışması	0	0	0
Sınıf dışı ders çalışma süresi (Ön çalışma, pekiştirme, vb.)	0	0	0
Sunum/seminer hazırlama	2	12	24
Proje	0	0	0
Ödevler	6	20	120
Ara sınavlara hazırlanma süresi	0	0	0
Genel sınava hazırlanma süresi	1	40	40
Toplam iş yükü	37	76	120

■ Şekil 6. AKTS (öğrenci iş yükü) tablosuna örnek-1.

Sonuç ve Öneriler

Eğitim Bilimleri Enstitüsü tezli yüksek lisans programlarının Bologna süreci ders bilgi paketlerindeki ders değerlendirme sistemi tabloları ile AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarının karşılaştırıldığı bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında ele alınan derslerin değerlendirme sistemi tablolarına göre sık kullanılan değerlendirme türleri sırasıyla genel sınav, ara sınav ve sunumlardır. AKTS (öğrenci iş yükü) tablolarına göre sırasıyla ders süresi, genel sınav hazırlanma ve sınıf dışı ders çalışmaları iş yükü hesabında sıklıkla yer almaktadır. Değerlendirme sistemi tablolarında yer alan ancak öğrenci iş yükünde yer almayan görevler sırasıyla “ara sınavlar, sunum, genel sınav, laboratuvar, derse özgü staj, ödev ve projelerdir”. Öğrenci iş yükünde yer almasına karşın değerlendirme sistemi tablolarında yer verilmeyen görevler ise sırasıyla “sınıf dışı ders çalışma süresi, ders süresi, ödev, uygulama, proje, sunum ve alan çalışmasıdır”. Bazı derslerin toplam iş yükü yanlış hesaplanmıştır ve AKTS (öğrenci iş yükü) tablosu hesaplamaları yapılırken toplam iş yükü göz ardı edilmiştir.

Genel olarak ders bilgi paketlerinin değerlendirme sistemi tablolarında yer alan görevlerin saati ve değerlendirmeye katkı oranları ile öğrenci iş yükünü oluşturan görevlerin saati ve saatleri birbiri ile çelişmektedir. Bu durum ders bilgi paketlerinin doldurulması, öğrenci iş yükünün hesaplanması ve değerlendirme sistemi oluştururken dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda öğretim elemanlarının bilgilendirmeye ihtiyaç duyduğunu düşündürmektedir. Süngü (2009), yapmış olduğu bir çalışmada, Bologna süreci ile ilgili bilgilendirme toplantısına katılan öğretim elemanlarının bilgilendirme toplantısına katılmayanlara oranla, ortak Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturma çalışmalarını daha çok benimsediklerini ve Bologna sürecine daha olumlu yaklaştıklarını tespit etmiştir. Bu nedenle üniversi-

Etkinlikler	Sayısı	Süresi	Toplam iş yükü
Ders süresi	14	2	28
Laboratuvar	0	0	0
Uygulama	14	2	28
Derse özgü staj (varsa)	0	0	0
Alan çalışması	0	0	0
Sınıf dışı ders çalışma süresi (Ön çalışma, pekiştirme, vb.)	0	0	0
Sunum/seminer hazırlama	2	6	12
Proje	0	0	0
Ödevler	4	8	32
Ara sınavlara hazırlanma süresi	0	0	0
Genel sınava hazırlanma süresi	1	20	20
Toplam iş yükü	35	38	180

■ Şekil 7. AKTS (öğrenci iş yükü) tablosuna örnek-2.



telerin akademik ve idari personele Bologna süreci, sürecin amacı ve önemi ile ders bilgi paketlerinin doldurulmasında kalite içerikli hizmet içi eğitimlerin sunulmasının önemli olduğu ileri sürülebilir.

Öte yandan derslerin değerlendirme sistemi tablosu ile AKTS (öğrenci iş yükü) tabloları arasında tespit edilen görev farklılıklarının nedenlerinin araştırılmasının önemli olduğu söylenebilir. Bu farklılıkların, ders bilgi kataloğu için kullanılan bilgisayar yazılımından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Timurcanday Özmen, Özdağoğlu, Damar, Akdeniz, Süral Özer, Duygulu, Durukan Salı ve Topoyan (2015) çalışmalarında, bilgi paketi veya bazı üniversitelerce ders kataloğu olarak adlandırılan sistemin Bologna sürecinin bir ürünü olduğunu ifade ederek; bilgi paketlerinin yükseköğretim kurumları için kurumu ve programları tanıtan, sistematik bir dokümantasyon sağlayan, yazılım alt yapısıyla desteklenmiş, sürdürülebilir bir sistemi ifade eden rehber yapılar olduğuna değinmişlerdir. Buna göre üniversitelerin, ders kataloğu bilgilerini sunmak üzere kullandıkları bilgisayar yazılımlarının güncellenmesi çalışmalarına önem ve öncelik vermelerinin de oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, Bologna süreci kapsamında oluşturulan veya yenilenen ders kataloğu bilgilerinin birbiriyle tutarlı olması, sayısal hataların en aza indirgenmesi için bilgilendirme ve kalite çalışmalarına yer verilmesi; ayrıca ulusal düzeyde bağımsız bir kalite güvence kurumunun kurulmasının gerekliliği açıktır. Bu kapsamda programların ders bilgi kataloglarının düzenli aralıklarla takip ve kontrol edilmesi ile ortaya konulan olumsuzlukların oluşturulacak çalışma takvimleri doğrultusunda giderilmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 9(4), 474-489.
- Bavlı, B. (2015). Eylem Araştırması. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (pp. 285-302) (1. ed.). Rampalı İş Merkezi Kat:1 No:121 Meram-Konya: Eğitim Yayınevi.
- Berlin Communiqué (2003). *Realising the European higher education area*. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for higher education. Sep 19, 2003, Berlin. 11 Mart 2016 tarihinde <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/mdc/berlin_communique1.pdf> adresinden erişildi.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması. *Journal of Computer and Education Research*, 1(2), 65-89.
- Bologna Declaration (1999). *The Bologna Declaration of 19 June 1999. Joint declaration of the European Ministers of Education*. 11 Mart 2016 tarihinde <<http://www.magna-charta.org/resources/files/text-of-the-bologna-declaration>> adresinden erişildi.
- Bologna Uzmanları Ulusal Takımı (2008). *Bologna Süreci'nin Türkiye'de uygulanması. Bologna uzmanları ulusal takımı projesi, 2007-2008 Sonuç raporu*. (Ed. K. Edinsel). 21 Şubat 2016 tarihinde <<http://w3.gazi.edu.tr/~gyavuzcan/documents/1.pdf>> adresinden erişildi.
- Bucharest Communiqué (2012). *Making the most of our potential: Consolidating the European Higher Education Area*. European Higher Education Area Ministerial Conference, Bucharest 2012. 11 Mart 2016 tarihinde <[http://www.ehea.info/uploads/\(1\)/bucharest%20communiqué%202012\(1\).pdf](http://www.ehea.info/uploads/(1)/bucharest%20communiqué%202012(1).pdf)> adresinden erişildi.
- Demirel, Ö. (2009). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- European Commission (2015). *ECTS user guide*. Luxembourg: Publications Office of the European Commission.
- Gümü, A. ve Kurul, N. (2011). *Üniversitelerde Bologna süreci neye hizmet ediyor?* Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Bologna Süreci (Tarihsiz-a). *Bologna süreci çalışmaları web sayfası*. 2 Eylül 2015 tarihinde <<http://www.hubologna.hacettepe.edu.tr/>> adresinden erişildi.
- Hacettepe Üniversitesi Bologna Süreci (Tarihsiz-b). *Ders kataloğu / AKTS bilgi paketi*. 2 Eylül 2015 tarihinde <<http://akts.hacettepe.edu.tr/>> adresinden erişildi.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma teknikleri* (18. baskı). Ankara: Nobel.
- Leuven Communiqué (2009). *The Bologna Process 2020-The European Higher Education Area in the New Decade*. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April. 11 Mart 2016 tarihinde <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique%C3%A9_April_2009.pdf> adresinden erişildi.
- Prague Communiqué (2001). *Towards the European higher education area. Policy and reform of higher education, inter-university cooperation, academic recognition and mobility*. Prague, May 19th. 15 Mart 2016 tarihinde <<http://accreditation.org/accords/prague-declaration-communique%C3%A9-2001>> adresinden erişildi.
- Sorbonne Declaration (1998). *Sorbonne joint declaration*. Joint declaration on harmonization of the architecture of the European higher education system. Paris, the Sorbonne. 11 Mart 2016 tarihinde <http://www.ehea.info/uploads/declarations/sorbonne_declaration1.pdf> adresinden erişildi.
- Süngü, H. (2009). *Türkiye'de eğitim fakültesi öğretim elemanları ile üniversite uzmanlarının Avrupa yükseköğretim alanının oluşturulmasına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Teftişi Doktora Programı, Ankara.
- Timurcanday Özmen, Ö. N., Özdağoğlu, G., Damar, M., Akdeniz, E., Süral Özer, P., Duygulu, E., Durukan Salı, M. B. ve Topoyan M. (2015). Bologna süreci kapsamında Dokuz Eylül Üniversitesi Bilgi Paketi tasarımı sürecine makro bakış. *Yükseköğretim Dergisi*, 5(3), 162-169.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK (2009). *Türkiye yükseköğretim ulusal yeterlikler çerçevesi, ara raporu*. 21 Şubat 2016 tarihinde <<http://bologna.kilis.edu.tr/dosyalar/tyyc.pdf>> adresinden erişildi.
- YÖK (2010). *Yükseköğretimde yeniden yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci uygulamaları*. (Ed. A. Erdoğan). Ankara: Yükseköğretim Kurulu. 21 Şubat 2016 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yuksekogretimde_yeniden_yapilanma_66_soruda_bologna_2010.pdf/f3ec7784-e89d-4ee0-ad39-9f74532cd1dc> adresinden erişildi.

Ek 1. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalları ve Bilim Dallarında yürütülen programlar.

Anabilim Dalları ve Bilim Dalları	Tezsiz Yüksek Lisans	Yüksek Lisans	Doktora
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı		X	X
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı			
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı	X	X	X
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı	X	X	X
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı		X	X
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı	X	X	X
İlköğretim Anabilim Dalı			
İlköğretim Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı	X	X	X
İlköğretim Bilim Dalı		X	X
Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı	X	X	X
Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı		X	X
Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı			
Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı		X	
Fransız Dili Eğitimi Bilim Dalı		X	
İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dalı		X	X